

DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.2.10.2024.164-185>
УДК 7.046.1:097

Петро Володимирович НЕСТЕРЕНКО,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
Міжрегіональна академія управління персоналом,
Київ, Україна,
e-mail: exlibrisclub@ukr.net,
ORCID: 0000-0003-4153-4175

МІФОЛОГІЯ В МИСТЕЦТВІ ЕКСЛІБРИСУ

Анотація. Екслібрис є важливою складовою книжкової культури, щирим зізнанням книголюбів в його відданій любові до книги. Образно-художня сутність українського книжкового знаку приваблює своєю багатогранністю. Враховуючи, що екслібрис – це охоронний знак книжки, найулюбленішим елементом композиції досить часто слугує саме вона, бо найбільше пасує до функціонального призначення книжкового знаку. Професійно виконаний екслібрис здатний розповісти і про художника, і про власника книги, адже це такий різновид мистецтва, в якому особливо переконливо розкривається душа автора, бо мета екслібриса – бути не сухим ярликом із позначенням імені власника книги, а її характеристикою, і автора, і водночас автора-художника.

Прикрашена екслібрисом книга стає музейним експонатом, предметом, який треба цінувати і особливо берегти. Звичайна книга, що має екслібрис, стає певною мірою унікальною. Книжковий знак належить не лише авторові та власнику, а й своїй епосі. Почавши свою історію як геральдичний знак на книзі, що вказував на її власника, екслібрис як вид графічного мистецтва став справжньою прикрасою книги.

Античне мистецтво було тісно пов'язане з міфологією, пізніше на всьому просторі європейського Середньовіччя, коли велику роль у суспільній думці відіграла християнська релігія, античну міфологію витіснила християнська міфологія. Глибокий інтерес до античності знову пробуджується в епоху Відродження. Особливо популярною стає греко-римська міфологія. Римського Юпітера стали представляти у вигляді Зевса. Верховне божество, батько богів і людей, керівник олімпійської родини богів, був представником третього покоління богів, які скинули друге покоління – титанів. Зевс відвідує Данаю у вигляді золотого дощу, Семелу – з блискавками й громами, Європу він викрадає, обернувшись биком, до Леди з'являється лебедем, Персефоні – змієм. У живописі XVI-XVIII ст. сцени, пов'язані з походеньками Зевса, були особливо популярними. Наприкінці XX ст. вони заповнили й екслібрис. Цьому сприяло застосування техніки глибокого друку, яка дозволяла художнику вдаватися в пікантні деталі, глибше розкривати сюжет. Поширенню цієї графічної техніки сприяли численні колекціонери книжкових знаків, їх замовники.

Ключові слова: греко-римська міфологія, екслібрис, виставки, художники, колекціонери.

Вступ. Чим цікавий книжковий знак? Екслібрис – понад усе, є твором мистецтва, і, як і будь-який твір, він є реплікою людини в її діалозі зі світом, з іншими людьми, з самою собою. В цьому діалозі-спілкуванні художник вважає за необхідне здолати, зняти протиріччя між свободою творчості, польотом уяви і диктатом (спротивом) матеріалу. Нарешті, книжковий знак – це своєрідний документ епохи, за яким можна вивчати естетичну й книжкову культуру, творчість художників-графіків, склад приватних бібліотек та інші цікаві й важливі наукові творчі теми. Особливо

цікавими є сучасні книжкові знаки, створені в добу незалежної України. Вони характеризуються розкутістю думки і, що особливо цікаво, – зверненням до класики світового письменства. Адже головний предмет літератури – людина у всій різноманітності своїх життєвих виявів. Крізь призму сприйняття письменником оточуючої дійсності література відтворює індивідуальні риси зображуваного, а художник мовою графіки створює типове – художньо узагальнене, найбільш характерне для певного соціального середовища, відповідних історичних умов, різноманітних ситуацій. У художніх образах відображається погляд автора на життя, він або стверджує, або осуджує зображуване.

Постановка проблеми. Дослідниками екслібриса висвітлено багато тем, які приваблювали художників і власників книжкових знаків, проте міфологія була обійдена увагою. Література (а також живопис, графіка, пластичні мистецтва) протягом свого розвитку широко використовували традиційні міфи в художніх цілях. Проникає міфологія і в мистецтво екслібрису, яке було захоплене переважно традиційним народним мистецтвом практично усіх видів. Дитинство людського суспільства залишається й сьогодні привабливим для нас. Без знання міфів неможливо зрозуміти сюжети багатьох картин і опер, образного ладу поетичних шедеврів. Збагачують вони і книжкову графіку малих форм. Це величезний шар культурного розвитку, крізь який пройшло людство. Разом із тим, тривалий час екслібрис, переживаючи активний пошук нових форм, перебував у руслі фольклорних традицій як свого роду каталізатора образно-стильового розвитку. Пізніше, наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст., цей процес поживавився й трансформувався.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Увага до книжкових знаків проковується передусім працівниками музеїв

та бібліотек, які публікують наукові дослідження та готують каталоги. Справжньою подією став трьохтомник «Українського книжкового знаку XIX – XX століть. Каталог колекції Степана Давимуки», що вийшов у світ у львівському видавництві «Апріорі» в 2017 р. Працював над реєстром книжкових знаків, подарованих бібліотеці колекції, яка нараховує 12342 твори, колектив Львівської національної наукової бібліотеки. Ларисою Купчинською у першому томі опубліковане дослідження «Образність українського народу», в якому упорядник і автор вступної частини розглянула багатоаспектність екслібриса [8, сс. 96-155]. Традиційно мова знаку однаковою мірою визначалася замовником і художником, адже більшість художників у своїй творчості тяжіли до символічного відображення поглядів і переконань суспільства, розкриття самосвідомості українців. «Завдяки митцям книжковий знак став символічним знаком наукового, філософського, художнього, міфологічного, релігійного тощо змісту, який має свій власний образотворчий арсенал, притаманний тільки йому» – зазначала Л. Купчинська [8]. Нею висвітлено багато тем, які приваблювали художників і книголюбів, проте міфологія в екслібрисів була обійдена увагою. Дане дослідження є спробою заповнити цю прогалину.

Міжнародні конгреси, які з інтервалом у два роки проводить європейська асоціація «FISAE», дали змогу не лише інтегрувати книжкові знаки наших авторів у світові експозиційні зали, а й перейняти досвід інших країн, надихнутись та зрозуміти традиції інших культур. Українські митці змогли на повну силу проявити свій творчий потенціал, в якому яскраво було помітно національні риси. Подією в екслібрисному житті Чеської Республіки й України стали виставки, які експонувалися в обох столицях влітку 2019 р. Значне місце в сюжетах книжкових знаків займала міфологія. До неї зверталися

частіше вітчизняні майстри. Так, в альбомі-каталозі виставки, проведеної в київській галереї «Білий Світ», було відтворено екслібриси з міфологічними сюжетами киян К. Антюхіна, А. Буртового, Р. Виговського, М. Купкіної, А. Мельникової, О. Федоренка, В. Фенчака, а також О. Денисенка, С. Іванова, С. Храпова зі Львова, І. Колядіної з Дніпра, М. Мірошниченко з Дрогобича, М. Неймеша з Харкова, О. Сердюка з Івано-Франківська, О. Соболевського з Полтави та інших [7].

Мета статті – розкрити проникнення в мистецтво екслібриса мотивів європейської міфології на тлі оновлених ідейно-творчих тенденцій в українському мистецтві. Його предметом стає вже не тільки й не стільки подія, скільки активне переживання її художником і залучення до співпереживання глядача, тобто власника екслібриса. Останньому, щоб адекватно і повноцінно сприймати графічний твір, треба бути дотичним до культурної ситуації, посвяченим у її рух і хоч трохи обізнаним в історії мистецтва і сучасному культурному житті. «Те, що донедавна було звичним і повсякденним, абсолютно банальним у житті кожного, завдяки художнику стає незвичайним і піднесеним, бо митець переважно узагальнює й романтизує дійсність» [1, с. 203].

Виклад основного матеріалу. Вже в екслібрисах Олени Кульчицької на початку ХХ ст. зустрічаються сюжети зі Сфінксом, Ікаром, Фавном, русалками тощо. Проте міфологічні сюжети не набули в I пол. ХХ ст. поширення [5]. Гортаючи каталоги виставок, приватну збірку екслібрисів, можемо стверджувати, що вони зустрічаються лише в поодиноких випадках, наприклад, у творчості киян О. Сахновської та С. Конончука. Залучаючи до композицій міфологічні мотиви на тлі убозтва тогочасного культурного життя, вони надавали йому романтизації.

Творчість Олени Борисівни Сахновської (1902-1958 рр.) в українському мистецтві гравюри й екслібриса є одним з найпомітніших явищ. Її мистецтво визначали пошуки нових форм, нової художньої виразності в графіці, книзі й мистецтві екслібриса. Навчаючись на поліграфічному факультеті Київського художнього інституту (1922-1929 рр.), спочатку у С. Налепінської-Бойчук, а потім у І. Плещинського, Сахновська опанувала трудомістку і складну техніку торцевої гравюри на дереві (дереворит). Гравірування на торцевому зрізі твердої деревини (такої як самшит, пальма) дозволяє художнику створити вельми тонкий, майже мініатюрний малюнок. Ще під час навчання в 1928 р. вона виконала два екслібриси для київського економіста Миколи Синячевського, який захоплювався історією та краєзнавством. Один із них відтворено в каталозі виставки «Український радянський книжковий знак EXLIBRIS», яку організувала в 1964 р. Спілка художників Української РСР [9, с. 32] (рис. 1). Це мініатюрний екслібрис (6,5x5,6 см) із зображенням закоханої пари в одязі XIX ст., на яку направив свою стрілу Амур з висоти колони, увінчаної гірляндою. Амур (Ерот) – крилатий бог кохання, син Венери, його стріли пронизують серця богів і людей, пробуджують кохання. Отже, Сахновська започаткувала рідкісне в ті часи звернення до міфології в книжковому знаку. Їй також належить і вміщений у коло сюжет вз вершником, який вбиває списом дракона. Зображення святого Георгія Переможця – улюблений мотив багатьох екслібрисистів наступних поколінь. Зокрема його зустрічаємо в композиціях М. Котляревської з Дніпра (1979 р.), В. Усолкіна з Харкова (1994 р.), Б. Дроботюка і О. Погрібної-Кох зі Львова (1996, 1998 рр.), В. Шпака з Києва (1972, 1975 рр.) та інших.

Рис. 1. Сахновська О. Київ. Екслібрис Синячевського. Гравюра на дереві. 1928 р.

Джерело: приватна колекція автора

Оголена вершниця зі списом, яка осідлала кентавра, переможно мчить в екслібрисі киянина Сергія Конончука (1912-1941 рр.) для художниці театру й кіно по костюмам Катерини Юкельсон в 1937 р. (рис. 2). Цю динамічну композицію з амазонкою, побудовану експресивними штрихами, в техніці «туш, перо» художник створив, перебуваючи в розквіті творчих сил, розвинути які, на жаль, зашкодила війна... Цікаво, що інший митець, художник книги Володимир Юрчишин, виконуючи макет та художнє оформлення альбому графічних робіт С. Конончука, використав цей книжковий знак в якості титульного

аркуша, замінивши власницькі написи назвою книги «Сергій Конончук. Графіка» [6].

Рис. 2. Конончук С. Київ. Из книг К. Ю. Туш. перо. 1937 р.
Джерело: приватна колекція автора

Кентавр з'являється й на книжкових знаках інших художників. Він стріляє з лука в екслібрисі М. Котляревської з Дніпра (1977 р.), постає як художник із палітрою у В. Вечерського з Києва, п'є (напевно, не воду) з діжки, яку заніс над собою, а його осіддала оголена жінка з інструментом гравера, штихелем (1989 р.) у М. Неймеша з Харкова. Останній екслібрис експонувався на Міжнародній виставці екслібриса в Києві «Жінка в екслібрисі» [3, с. 36].

Казковий крилатий кінь Пегас, як відомо, вискочив з тіла Медузи, яку обезголовив Персей. Кінь муз досить популярний у творчості екслібрисистів. Учень

М. Фрадкіна з Харкова, Ф. Молібоженко, награвірував його для свого вчителя: Пегас скаче по крутих житейських хвилях, впевнено загнuzданий людиною з великим гравірувальним штихелем у руці (1962 р.). Його зображували М. Крислич зі Львова для І. Сварника (1965 р.), В. Лучко з Києва – для Т. Одудько (1968 р.), В. Розенталь із Києва – для Р. Олексієва (1970 р.), О. Криворучко з Чернівців – для З. Германа (1976 р.), О. Мікловда – для І. Драча (1980 р.) та інші.

Екслібрис для Бориса Дроботюка (1941-2020 рр.) зі Львова став формою вираження внутрішнього світу, розкривав ставлення до «світу книжок», світу улюблених образів [2, сс. 15, 17]. Півтори сотні екслібрисів художника присвячені друзям і знайомим, а також підприємствам рідного міста. В основу книгозбірні львівського хіміко-фармацевтичного заводу (1992 р.) він обрав знамениту скульптурну групу «Лаокоон» роботи родоських скульпторів Агесандра, Афінодора і Полідора. Жрець Лаокоон намагався умовити троянців не ввозити залишеного греками дерев'яного коня в місто, за що разом з синами був задушений морськими зміями, яких послала богиня Афінa. Взяту в коло композицію зі страждаючими чоловіками художник доповнив різноманітними лікарськими травами й посудом для їх приготування. До одного з них за допомогою тягнеться рука головного героя та на перешкоді встає змія (рис. 3). В екслібрисі для заснованої у Львові в далекому 1735 р. Аптеки-музею (1991 р.) Дроботюк розмістив давньогрецьку статую V ст. до н. е. бога Асклепія, який спирається на жезл, обвитий змією, що є символом зцілення, а також його доньку Гігією – в грецькій міфології персоніфікацію здоров'я. Обидва екслібриси виконані в техніці глибокого друку – офорті.

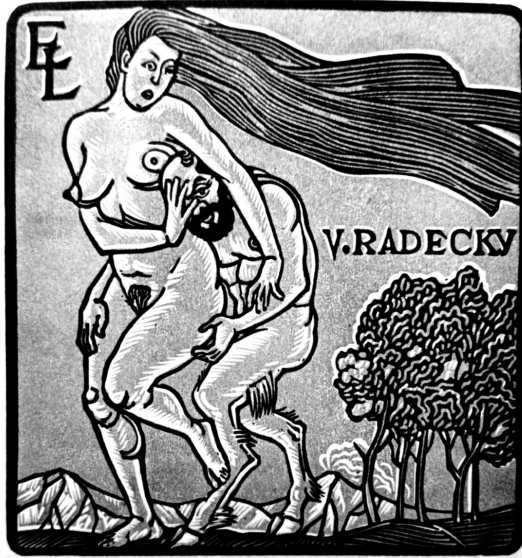
1990-і рр. стали для житомирського графіка Миколи Бутковського пошуком нових форм та засобів творчого висловлення в мистецтві. Цього вимагав від митця

Рис. 3. Дроботюк Б. Львів. Книгозбірня Львівського хіміко-фармацевтичного заводу. Офорт. 1992 р.
Джерело: приватна колекція автора

сучасний ритм життя. В його творчості з'явився модерно-неоеліністичний цикл робіт, які він присвятив своєму вчителю, професору Б. Дехтерьову. Шість графічних аркушів: «Леда», «Афродіта», «Викрадення Європи», «Годування Єдинорога», «Діана», «Пригнічена єдність», створені у 1994-1995 рр. принесли художнику заслужене визнання. У ці роки Бутковський створив також низку екслібрисів, у яких запанували мотиви міфології. У них Європа зручно вместилася на Биму, інша жінка рішуче загнула кентавра, над оголеною Ледою розсипався

золотий дощ. Козлоногий Пан – пастух і бог лісів, якого вважали сином Гермеса і німфи, дочки лісової людини Дріюпса, грає серед вівців на флейті, а ще зазіхає на жіночу цнотливість (рис. 4).

*Рис. 4. Бутковський М. Житомир. Екслібрис В. Радецького.
Гравюра на пластику. 1996 р.
Джерело: приватна колекція автора*

Не оминув увагою художник і Ікара, якого зобразив на тлі сонячного диска в падінні з пошкодженими крилами. Цей екслібрис, виконаний у гравюрі на пластику, він адресував знаменитому Музею космонавтики ім. С.П. Корольова в Житомирі (1996 р.).

Кияни Аркадій (батько) та Геннадій (син) Пугачевські гравірували на пластику, який застосовувався в поліграфії, як матеріал, на якому робили кліше за допомогою поліграфічної машини – варіоклішографа. Досить швидко художники перейшли від чорно-білої

графіки до кольорової й прославились у світі. У 1995 р. Аркадій Пугачевський розвинув амурну тему, зобразивши у композиції, надрукованій із семи дощок, не лише грайливого Амура, який вручає червону троянду оголеній красуні, а й грізного Танатоса (в грецькій міфології – уособлення смерті), що однією рукою спирається на череп людини, а другою тримає пісочний годинник – нагадування про швидкоплинність життя (рис. 5).

Рис. 5. Пугачевський А. Київ. Екслібрис Б. Джюно. Гравюра на пластичу. 1995 р. Джерело: приватна колекція автора

А. Пугачевський (1937-2021 рр.) – автор багатьох екслібрисів, надрукованих у кольорі й витончених за технікою виконання, починаючи з зображень осучаснених

Адама і Єви в окулярах, які кокетливо прикриваються книжками (на одній із них – прізвище власника екслібриса) зі Змієм-спокусником та зображень героїчного святого Георгія в червоному плащі, який перемагає Дракона. Представлені у художника й атланти, один з яких – титан, син Іапета та океаніди Климени, брат Прометей, тримає земну кулю з оголеною жінкою, що тримає розкрити книжку. В іншій композиції вже двоє могутніх чоловіків тримають на головах архітектурну балку, один з яких часу не гає – читає книжку, друга очікує на нього зверху на балці. Двічі звертався художник й до теми «Викрадення Європи», зображуючи оголених жінок, які з радістю пливають морем на Бику, в якого, як відомо, перевтілювався бог неба, верховний володар Олімпу і всього існуючого на землі, Зевс. Не оминув увагою Пугачевський-ст. і брата Зевса і Аїда – володаря морів Посейдона, якого зобразив у золотій короні й з атрибутом влади – тризубом, звичайно ж, під водою, в обіймах із русалкою, у супроводі рибок. Для одного з голандських замовників екслібриса художник зобразив героя Геракла, сина Зевса та смертної жінки Алкмени, який гордо стоїть над переможеною Гідрою.

Не менш вишукані й кольорові екслібриси Геннадія Пугачевського, який, крім навчання у видатного художника й педагога Віктора Зарецького, успішно опанував техніку гравірування у батька й розвинув її у власній, зовсім іншій манері. Початок 1990-х рр. ознаменувався у Геннадія появою екслібрисів із зображенням ангелів, надрукованих із кількох дошок, із книгами, що несуть божественне письмо. Вони демонструють майстерне володіння технікою друку й вишукану кольорову гаму. Кілька екслібрисів зображують Адама і Єву, вони, на відміну від батьківських, позбавлені еротичного начала, їхні тіла постають із мережива тонких штрихів, а обличчя позбавлені конкретики. Спільним для сюжетів екслібрисів є зображення червоного яблука, яке

нагадує, що за біблійною легендою, Єва, з'ївши заборонений плід (яблуко) із дерева пізнання добра і зла, вдалася до «первородного гріха». За це разом із Адамом вона була вигнана з раю і проклята Богом. Схожою за стилем виконання є й композиція екслібриса «Народження Афродіти» – богині кохання, краси й відтворювальних сил природи. Її Геннадій зобразив традиційно на мушлі, коли вона має вийти на берег, де на неї вже чекають квіти.

Відомий будівельник і скульптор Дедал опинився на острові Крит у заручниках царя Міноса. Спостерігаючи політ птахів, створив крила для себе й маленького сина Ікара, якого застерігав від того, щоб не летів надто низько, бо замочить крила і потоне в морі, а якщо підійметься занадто високо, то розтане віск, яким скріплював крила. Та Ікар, захопившись, таки піднявся до гарячого сонця й потонув у морі. Стилізовану фігуру в піке графічно передав Геннадій в екслібрисі для шанувальника його творчості Еміля Кунзе з Гамбурга (ФРН) (1997 р.), використавши для цього друк із дев'яти дощок. Ікар уже не летить, а падає, бо занадто близько підлетів до Сонця й опалив свої крила. Особливої експресії надає екслібрису розмаїття штрихів і тонка гама кольорів. Постаць Ікара потрапляє у білий простір обірваного прямокутника й символізує перехід героя легенди у вічність (рис. 6).

Від звуків чудової ліри знаменитого співця Еллади Орфея вся природа наповнювалася тремтінням. Отже, коли він вирішив повернути свою улюблену дружину Еврідику, яка необачно наступила на ядовиту змію й померла, з підземного царства мертвих, це дало йому шанс вивести свою німфу на земний світ. Та не сталося, як гадалося, бо повернувся Орфей дізнатися, чи йде за ним кохана, в цей же час вона знову померла і стала тінню. Скорботного Орфея з лірою, від якої відходять ніби звуки у вигляді тонких паралельних ліній, й зобразив Г. Пугачевський. На другому

плані екслібриса постає схематична постать Еврідіки, яка у безсиллі простягає до нього руки.

Рис. 6. Пугачевський Г. Екслібрис Еміля Кунзе. Гравюра на пластику. 1997 р. Джерело: приватна колекція автора

Львів'яни славляться майстрами техніки глибокого друку, в яку закладають глибокий філософський зміст. Серед відомих представників цієї школи О. Аксінін, О. Денисенко, С. Іванов, В. Онусайтис, Б. Пікулицький, С. Храпов, О. Романишин, ін. Їхнім творам притаманна філігранність лінії, віртуозна пропрацьованість деталей, звернення до архаїки, міфології. Серед них виділяється

Сергій Іванов – багатогранна особистість, творчість якої є неординарною і вирізняється своєю оригінальністю. Він відомий багатофігурними композиціями, в яких домінують переважно жіночі постаті, яких доповнюють коні, птахи, риби. Його роботи насичені різноманітними кодами, знаками, алегоріями й символікою, тому не дивно, що у нього представлені «цикли робіт пов'язаних із християнською релігією, грецькими міфологічними віруваннями, синкретизмом, теософією» [4, с.27]. Важливе місце в офортах відведено в Іванова міфологічній тематиці. В композиціях його екслібрисів представлені «Суд Париса», «Європа і Бик», «Леда і Лебідь» (рис. 7), «Дафніс і Хлоя», «Парнас», а також Діана, Пан, кентаври та інші персонажі.

Сергій Храпов був учнем Сергія Іванова під час навчання в Поліграфічному інституті (потім – Українська академія друкарства) і сформував власний ірреальний світ, в якому все можливо, де стираються просторові межі. Екслібрис стає візитною карткою митця, а наповнюють його герої міфології. Адам і Єва з яблуком і Змієм, що хитро посміхається, постають у райському саду розваг (Парадизи) біля Дерева пізнання Добра і Зла в оточенні тварин. Їхні голови непропорційно збільшені й домінують серед оточення. Є там і Нептун (у вигляді велетенської риби) із грайливою русалкою, якій довірив тримати владний тризубець. Данайці – учасники Троянської війни, описаної Гомером, хитрістю захопили Трою, яка противилась осаді. В екслібрисі Храпова Троя постає у вигляді символічного яблука, до якого данайці доставили велетенського дерев'яного коня, а зацікавлені троянці самі вкотили його з воїнами (їхні стріли виглядають з коня) до міста-фортеці. Вгорі над яблуком із обох боків летять стріли ворогуючих (рис. 8).

*Рис. 7. Іванов С. Львів. Екслібрис Андреаса Селле. Офорт.
1996 р. Джерело: приватна колекція автора*

Висновки. У розглянутих екслібрисах художників представлено зміни, які відбувалися у мікрокосмосі їхніх душ, вони поринули в казковий світ міфотворчості й збагатили мистецтво графіки малих форм новим баченням всесвітньої історії. Своєрідним підсумком досягнень сучасного книжкового знаку стала виставка «Тандем», яка експонувалася в обох столицях у 2019 р.

*Рис. 8. Храпов С. Львів. Екслібрис доктора Петера Лібуха.
Офорт. 2001 р. Джерело: приватна колекція автора*

Вона засвідчила, що мистецтво книжкового знаку знаходиться в руслі проблем сьогодення й широко використовує досягнення багатої переважно греко-римської міфології. Вони пробуджують у нас відчуття прекрасного, хвилюють глибоко людським змістом, спонукають дізнатися більше про шедеври світового мистецтва, які зберігаються у провідних музеях світу.

Список використаної літератури:

1. Авраменко О. Зміни парадигми функціонування образотворчого мистецтва в Україні 1950–2005-го років. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ ст. У 2 кн. Київ: Інтертехнологія, 2006. Кн. 2. С. 203.

2. Борис Дроботюк. Екслібриси. Двадцять п'ята книга серіалу «Комігулагіана». Львів-Дубно-Луцьк: Джерело, 2015. Сс. 15, 17.
3. Жінка в екслібрисі. Каталог Першої Міжнародної виставки книжкового знаку в Україні. Київ: Видавничий Дім «Соборна Україна», 1993-1994. С. 36.
4. Руденко О. Графіка Сергія Іванова. Галицька брама. Художники-графіки випускники УПІ (УАД) № 1-3 (217-219). Львів. Січень-березень 2013. С. 27.
5. Сенів І. Олена Кульчицька. Каталог творів. Львів: Львівське обласне управління культури, Львівська організація спілки художників УРСР, 1959. 32 с.
6. Сергій Конончук. Графіка: Альбом. Київ: Мистецтво, 1988. 104 с.
7. Тандем: Чеська Республіка, Україна. Альбом-каталог виставки екслібрисів. Київ: Центр сучасного мистецтва «Білий Світ», 2019. 36 с.
8. Український книжковий знак ХІХ-ХХ століть: каталог колекції Степана Давимуки: у 3 тт. Львів: Апріорі, 2017. Т.1: А-Д. Сс. 96-155.
9. Український радянський книжковий знак EXLIBRIS. Каталог виставки (1918-1964). Київ: Мистецтво, 1965. С. 32.

Petro V. NESTERENKO,
PhD in Arts, Associate Professor,
Interregional Academy of Personnel Management,
Kyiv, Ukraine,
e-mail: exlibrisclub@ukr.net,
ORCID: 0000-0003-4153-4175

MYTHOLOGY IN EX LIBRIS ART

Abstract: Ex libris is an important component of book culture, a sincere confession of a book lover's devoted love for books. The figurative and artistic essence of the Ukrainian bookplate attracts with its multifacetedness. Given that the ex libris is a protective mark of a book, it often serves as the most beloved element of the composition because it best suits the functional purpose of the bookplate. A professionally executed ex libris can tell about both the artist and the book owner, as this art form convincingly reveals the soul of the author. The purpose of an ex libris is not just to be a dry label with the book owner's name, but also to characterize both the owner and the artist.

A book adorned with an ex libris becomes a museum exhibit, an item to be valued and specially preserved. An ordinary book with an ex libris becomes unique to some extent. The bookplate belongs not only to the author and the owner but also to its era. Beginning its history as a heraldic sign on a book indicating its owner, the ex libris, a type of graphic art, has become a true decoration of the book.

Ancient art was closely related to mythology. Later, throughout the European Middle Ages, when the Christian religion played a significant role in societal thought, ancient mythology was supplanted by Christian mythology. A deep interest in antiquity was revived during the Renaissance, with Greco-Roman mythology becoming especially popular. Roman Jupiter began to be represented in the form of Zeus. The supreme

deity, father of gods and men, leader of the Olympian family of gods, was a representative of the third generation of gods who overthrew the second generation, the Titans. Zeus visits Danaë in the form of a golden shower, Semele with thunder and lightning, abducts Europa by turning into a bull, appears to Leda as a swan, and to Persephone as a snake. In 16th-18th century painting, scenes related to Zeus's adventures were particularly popular. By the late 20th century, they had also flooded ex libris art. This was facilitated by the use of intaglio printing techniques, which allowed the artist to delve into piquant details and more deeply reveal the plot.

The spread of this graphic technique was promoted by numerous collectors of bookplates and their patrons.

Key words: Greco-Roman mythology, ex libris, exhibitions, artists, collectors.

Referenses:

1. Avramenko, O. (2006). Zminy paradyhmy funktsionuvannia obrazotvorchoho mystetstva v Ukraini 1950-2005-ho rokiv [Paradigm changes in the functioning of fine arts in Ukraine 1950–2005]. Narysy z istorii obrazotvorchoho mystetstva Ukrainy XX st. U 2 kn. Kn. 2. Kyiv [in Ukrainian].
2. Borys Drobotyuk. Ekslibrysy (2015). [Boris Drobotyuk. Bookplates]. Dvadtsiat piata knyha serialu “Komihulahiana”. Lviv-Dubno-Lutsk: Dzherelo. 15, 17 [In Ukrainian].
3. Zhinka v ekslibrysi (1993–1994). [A woman in an ex-libris]. Kataloh Pershoi Mizhnarodnoi vystavky knyzhkovoho znaku v Ukraini. Kyiv [in Ukrainian].
4. Rudenko, O. (2013). Hrafika Serhiia Ivanova [Graphics by Sergey Ivanov]. Halytska brama. Khudozhnyky-hrafiky vypuskniky UPI (UAD). 1-3 (217219). Lviv [in Ukrainian].
5. Seniv, I. (1959). Olena Kulchytska [Olena Kulchitska]. Kataloh tvoriv. Lviv: Lvivske oblasne upravlinnia kultury,

Lvivska orhanizatsiia spilky khudozhnykiv URSS [in Ukrainian].

6. Serhii Kononchuk (1988). Hrafika [Serhii Kononchuk. Graphics]: Albom. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].

7. Tandem: Cheska Respublika, Ukraina (2019). [Tandem: Czech Republic, Ukraine]. Albom-kataloh vystavky ekslibrysiv. Kyiv: Tsentr suchasnoho mystetstva "Bilyi Svit" [in Ukrainian].

8. Ukrainskyi knyzhkovyi znak XIX-XX stolit (2017). [Ukrainian book mark of the 19th-20th centuries]. Kataloh kolektsii Stepana Davymuky: u 3 tt. Lviv: Apriori, 1: A-D. 96-155 [in Ukrainian].

9. Ukrainskyi radianskyi knyzhkovyi znak EXLIBRIS (1965). [Ukrainian Soviet book mark EXLIBRIS]. Kataloh vystavky (1918-1964). Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].